Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA DĪNA ŠPĪLMANA [*DEAN SPIELMANN*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2025. gada 1. augustā [1]

Lieta C-313/25 PPU [***Adrar***] [i]

GB
pret
Minister van Asiel en Migratie

(*Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond* (Hāgas tiesa, tiesas sēžu vieta Rūrmondā, Nīderlande) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Steidzamības prejudiciālā nolēmuma tiesvedība – Imigrācijas politika – Trešo valstu valstspiederīgo, kuri nelikumīgi uzturas dalībvalstī, atgriešana – Direktīva 2008/115/EK – Atgriešanas lēmuma izpilde – 5. pants – Neizraidīšanas princips – Bērna labākās intereses un ģimenes dzīve – 15. pants – Aizturēšana izraidīšanas nolūkā – Šīs aizturēšanas likumības nosacījumu ievērošanas pārbaude

Ievads

1. Neizraidīšanas principa ievērošana, kas ir absolūts princips un kas atspoguļo vienu no Savienības un tās dalībvalstu pamatvērtībām, kā arī Direktīvas 2008/115/EK [2] 5. pantā minētās intereses izraisa delikātus jautājumus gadījumos, ja kopš atgriešanas lēmuma pieņemšanas tāda trešās valsts valstspiederīgā situācija, kurš dalībvalstī uzturas nelikumīgi, ir mainījusies. Tā tas ir it īpaši tad, ja tiesu iestāde, kurai jāpārbauda tāda valstspiederīgā aizturēšanas likumība, norāda, ka šis princips un šīs intereses nav tikušas minētas vai izvērtētas iepriekš atgriešanas procedūras laikā.

2. Šis līgums sniegt prejudiciālu nolēmumu attiecas uz Direktīvas 2008/115 5. panta, 13. panta 1. un 2. punkta un 15. panta interpretāciju; šie panti garantē attiecīgi trešo valsts valstspiederīgo, kuri dalībvalstī uzturas nelikumīgi, neizraidīšanas principa un atsevišķu interešu ievērošanu, efektīvu tiesību aizsardzību tiesā attiecībā uz lēmumiem, kas saistīti ar atgriešanu, kā arī stingrus nosacījumus, kas attiecas uz brīvības atņemšanas pasākuma noteikšanu.

[1] Oriģinālvaloda – franču.

[i] Šīs lietas nosaukums ir izdomāts. Tas neatbilst neviena lietas dalībnieka reālajam personvārdam vai nosaukumam.

[2] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (2008. gada 16. decembris) par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi (OV 2008, L 348, 98. lpp.).

3. Šo lūgumu ir iesniegusi *rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond* (Hāgas tiesa, tiesas sēžu vieta Rūrmondā, Nīderlande) tiesvedībā starp GB un *Minister van Asiel en Migratie* (Patvēruma un migrācijas ministrs, Nīderlande; turpmāk tekstā – "ministrs") par ministra lēmumu aizturēt GB izraidīšanas nolūkā, izpildot atgriešanas lēmumu.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

4. Direktīvas 2008/115 5. pantā "Neizdošana, bērna intereses, ģimenes dzīve un veselības stāvoklis" ir noteikts:

"Īstenojot šo direktīvu, dalībvalstis pilnībā ņem vērā:

a) bērna intereses,

b) ģimenes dzīvi,

c) attiecīgā trešās valsts valstspiederīgā veselības stāvokli,

un ievēro neizdošanas principu."

5. Šīs direktīvas 9. panta "Izraidīšanas atlikšana" 1. punkta a) apakšpunktā ir noteikts:

"1. Dalībvalstis atliek izraidīšanu:

a) ja ar izraidīšanu tiktu pārkāpts neizdošanas princips [..]".

6. Minētās direktīvas 13. panta "Tiesiskās aizsardzības līdzekļi" 1. un 2. punktā ir paredzēts:

"1. Attiecīgajam trešās valsts valstspiederīgajam nodrošina efektīvus līdzekļus, lai pārsūdzētu vai lūgtu pārskatīt ar atgriešanu saistītos lēmumus, kas minēti 12. panta 1. punktā, kompetentā tiesā vai administratīvā iestādē, vai kompetentā struktūrā, kuras locekļi ir objektīvi un kuru neatkarība ir garantēta.

2. 1. punktā minētā iestāde vai struktūra ir pilnvarota pārskatīt ar atgriešanu saistītos lēmumus, kas minēti 12. panta 1. punktā, tostarp iespēju uz laiku pārtraukt to izpildi, ja vien jau nepiemēro pagaidu pārtraukšanu saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem."

7. Tās pašas direktīvas 15. panta "Turēšana apsardzībā" 1.–5. punktā ir noteikts:

"1. Ja vien konkrētajā gadījumā nav iespējams efektīvi piemērot citus pietiekamus, bet vājākus piespiedu līdzekļus, dalībvalstis var aizturēt un turēt apsardzībā tikai to trešās valsts valstspiederīgo, kam paredzēts piemērot atgriešanas procedūras, lai sagatavotos atgriešanai un/vai veiktu izraidīšanas procesu, jo īpaši tad, ja

a) pastāv bēgšanas iespējamība vai

b) attiecīgais trešās valsts valstspiederīgais izvairās no atgriešanas vai izraidīšanas procesa vai traucē tā sagatavošanu.

Ikviena turēšana apsardzībā ir iespējami īsa un tā turpinās tikai tik ilgi, kamēr veic izraidīšanas pasākumus, un to izpilda ar pienācīgu rūpību.

2. Rīkojumu par turēšanu apsardzībā izdod administratīvās vai tiesas iestādes.

Rīkojumu par turēšanu apsardzībā izdod rakstiski un norāda faktiskos un juridiskos iemeslus.

Ja rīkojumu par turēšanu apsardzībā ir izdevušas administratīvas iestādes, dalībvalstis

a) vai nu paredz rīkojuma par turēšanu apsardzībā likumīguma ātru juridisku pārskatīšanu iespējami īsā laikā no turēšanas apsardzībā sākuma brīža,

b) vai arī nodrošina attiecīgajam trešās valsts valstspiederīgajam tiesības vērsties tiesā, lai tā iespējami īsā laikā lemtu par viņa turēšanas apsardzībā likumību un pieņemtu attiecīgu lēmumu pēc iespējas ātrāk no attiecīgā tiesas procesa sākšanas brīža. Šādā gadījumā dalībvalstis nekavējoties informē attiecīgo trešās valsts valstspiederīgo par iespēju veikt šādas darbības.

Attiecīgo trešās valsts valstspiederīgo nekavējoties atbrīvo, ja turēšana apsardzībā nav likumīga.

3. Visos gadījumos turēšanu apsardzībā pārskata ar pamatotu regularitāti vai nu pēc attiecīgā trešās valsts valstspiederīgā pieteikuma saņemšanas, vai *ex officio*. Pagarinātas turēšanas apsardzībā gadījumā tiesu iestāde uzrauga minēto pārskatīšanu.

4. Ja izrādās, ka tiesisku vai citu apsvērumu dēļ izraidīšanai vairs nav pamatota iemesla, vai ja 1. punktā noteiktie apstākļi vairs nepastāv, turēšanu apsardzībā vairs neuzskata par pamatotu un attiecīgo personu nekavējoties atbrīvo.

5. Turēšana apsardzībā ir spēkā tik ilgi, kamēr saglabājas 1. punktā noteiktie apstākļi un kamēr tā ir nepieciešama, lai nodrošinātu sekmīgu izraidīšanu. Katra dalībvalsts nosaka ierobežotu turēšanas apsardzībā laikposmu, kas nedrīkst pārsniegt sešus mēnešus."

Nīderlandes tiesības

8. 2000. gada 23. novembra *Vreemdelingenwet 2000* (2000. gada Ārvalstnieku likums; *Stb*. 2000, Nr. 495), redakcijā, kas piemērojama pamatlietā, 59. panta 1. punkta a) apakšpunktā ir noteikts:

"Ja to prasa sabiedriskās kārtības vai valsts drošības intereses, [ministrs] var izraidīšanas nolūkā aizturēt ārvalstnieku, kurš [..] valstī neuzturas likumīgi."

Pamatlieta, prejudiciālie jautājumi un tiesvedība Tiesā

9. 2024. gada 11. septembrī GB, kurš norāda, ka ir Alžīrijas pilsonis, iesniedza starptautiskās aizsardzības pieteikumu Nīderlandē. Viņš neieradās uz uzklausīšanu par šī pieteikuma pamatojumu.

10. Ar 2024. gada 7. oktobra lēmumu ministrs noraidīja šo pieteikumu un pieņēma lēmumu, kas vienlaikus ir arī atgriešanas lēmums (turpmāk tekstā – "atgriešanas lēmums"). Tā kā GB to nepārsūdzēja noteiktajā termiņā, atgriešanas lēmums kļuva galīgs un GB labprātīgi neizpildīja no tā izrietošo atgriešanās pienākumu.

11. 2025. gada 26. martā Francijas iestādes pārsūtīja GB uz Nīderlandi, piemērojot Regulu (ES) Nr. 604/2013 – tā saukto "Dublinas III regulu"[3]. GB tika aizturēts, pamatojoties uz Direktīvas 2013/33/ES, ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai[4], 8. pantu.

12. Tajā pašā datumā GB Nīderlandē iesniedza turpmāku starptautiskās aizsardzības pieteikumu, kā rezultātā atgriešanas lēmuma izpilde tika apturēta. Viņš arī paziņoja, ka baidās no nopietna riska, ka viņam piemēros necilvēcīgu vai pazemojošu sodu vai izturēšanos, ja viņš atgrieztos Alžīrijā. 2025. gada 7. aprīlī GB tika uzklausīts par šī pieteikuma pamatojumu un tika informēts par nodomu noraidīt minēto pieteikumu kā acīmredzami nepamatotu. 2025. gada 9. aprīlī, pirms tika pieņemts lēmums par viņa pieteikumu, GB to atsauca. Tādējādi atgriešanas lēmuma apturēšana automātiski beidzās.

13. 2025. gada 10. aprīlī aizturēšanas pasākums, kurš tika noteikts 2025. gada 26. martā, pamatojoties uz Direktīvas 2013/33 8. pantu, tika atcelts. Tomēr attiecībā uz GB tika noteikts cits aizturēšanas pasākums, lai veiktu viņa izraidīšanu uz Alžīriju, izpildot atgriešanas lēmumu atbilstoši Direktīvas 2008/115 15. pantam. Pirms šīs aizturēšanas notikušās uzklausīšanas laikā, kas notika tajā pašā dienā, GB paziņoja, ka baidās no necilvēcīga vai pazemojoša soda vai izturēšanās gadījumā, ja viņš atgrieztos Alžīrijā, un ka viņš esot tēvs 2024. gada 18. septembrī Francijā dzimušam bērnam, par kuru viņš vēlas rūpēties.

14. 2025. gada 16. aprīlī GB cēla prasību par aizturēšanu *rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond* (Hāgas tiesa, tiesas sēžu vieta Rūrmondā), kas ir iesniedzējtiesa.

15. Šī tiesa jautā, vai atbilstoši Savienības tiesībām tai, pārbaudot, vai ir ievēroti aizturēšanas likumības nosacījumi, ir jāvērtē, attiecīgā gadījumā – pēc savas ierosmes, vai neizraidīšanas princips, kā arī Direktīvas 2008/115 5. pantā minētās intereses liedz izraidīt GB uz Alžīriju, ja pastāv nozīmīgi apstākļi un fakti, kas ir radušies pēc tāda atgriešanas lēmuma pieņemšanas, kurš ir kļuvis galīgs.

16. Atbilstoši Nīderlandes tiesībām un *Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State* (Valsts padomes Administratīvo lietu nodaļa, Nīderlande)[5] judikatūrai iesniedzējtiesai esot aizliegts veikt šādu vērtējumu. Tas tā nav tikai tad, ja par atgriešanas lēmumu ir celta autonoma prasība un ja aizturēšanas pārbaude un atgriešanas lēmuma pārbaude ir veikta vienā un tajā pašā procedūrā.

17. Iesniedzējtiesa uzskata, ka tā ir vienīgā tiesu iestāde, kas var izvērtēt, vai GB izraidīšana uz Alžīriju ir saderīga ar neizraidīšanas principu un Direktīvas 2008/115 5. pantā minētajām interesēm.

[3] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (2013. gada 26. jūnijs), ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm (OV 2013, L 180, 31. lpp.)

[4] Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Direktīva (OV 2013, L 180, 96. lpp.).

[5] Lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu iesniedzējtiesa atsaucas uz *Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State* (Valsts padomes Administratīvo lietu nodaļa) 2023. gada 26. jūlija spriedumu Nr. 201904771/2/V3 (NL:RVS:2023:2829) un 2023. gada 12. decembra spriedumu Nr. 202204434/1/V3 (NL:RVS:2023:4578).

18. Proti, nevienā procedūras posmā neesot ticis novērtēts, vai šis princips un šīs intereses ir pretrunā GB izraidīšanai. It īpaši, šāds vērtējums neesot ticis veikts, pieņemot atgriešanas lēmumu, jo GB neieradās uz uzklausīšanu, kas attiecās uz viņa starptautiskās aizsardzības pieteikumu. Turklāt, tā kā par atgriešanas lēmumu netika celta prasība, tiesu iestāde neesot vēlāk pārbaudījusi šī lēmuma likumību.

19. Neizraidīšanas principa un Direktīvas 2008/115 5. pantā minēto interešu vērtējums neesot arī veikts, aizturot GB izraidīšanas nolūkā, lai gan GB pirms aizturēšanas notikušajā uzklausīšanā 2025. gada 10. aprīlī būtībā bija atsaucies uz būtiskām izmaiņām apstākļos, norādot savas bailes par necilvēcīgu vai pazemojošu sodu vai izturēšanos, ja viņš atgrieztos Alžīrijā, un apgalvojot, ka viņš vēlas rūpēties par savu bērnu.

20. Šādu vērtējumu nevarot arī veikt citā procedūras posmā. Proti, Nīderlandes tiesiskajā regulējumā neesot paredzēta ne atgriešanas lēmuma pārbaude, ne tā periodiska pārskatīšana, ņemot vērā neizraidīšanas principu un Direktīvas 2008/115 5. pantā minētās intereses, pat ja starp šī lēmuma pieņemšanu un tā izpildi ir pagājis noteikts laiks. Tas tā nebūtu tikai gadījumā, ja kā atgriešanas valsts tiktu norādīta cita trešā valsts vai ja lēmums tiek pieņemts pēc starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniegšanas vai pēc uzturēšanās atļaujas pieteikuma iesniegšanas atbilstoši valsts tiesībām.

21. Nīderlandes tiesiskajā regulējumā neesot paredzēti autonomi tiesību aizsardzības līdzekļi pret atgriešanas lēmumu, kurš kļuvis galīgs. Trešās valsts valstspiederīgais, kurš dalībvalstī uzturas nelikumīgi, varot vienīgi iesniegt sūdzību par paredzētu un plānotu "faktisku izraidīšanu", kad viņam paziņots tās datums un laiks. Tomēr šāda sūdzība neļautu aizkavēt aizturēšanu, kura izrādītos nepamatota. Turklāt saskaņā ar *Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State* (Valsts padomes Administratīvo lietu nodaļa) judikatūru šādu sūdzību var iesniegt tikai tad, "ja situācija faktiskās izraidīšanas brīdī tik ļoti atšķiras no tās, kas pastāvēja tā lēmuma pieņemšanas brīdī, no kura izriet izraidīšanas pilnvaras, ka vairs nevar bez ierunām pieņemt, ka faktiskās izraidīšanas nodoms ir likumīgs". Bez tam šī sūdzība attiecoties tikai uz atgriešanas lēmuma izpildes kārtību un neizraisot neizraidīšanas principa vai Direktīvas 2008/115 5. pantā minēto interešu vērtējumu [6].

22. Taču aizturēšana izraidīšanas nolūkā nebūtu pamatota un vairs neatbilstu tās mērķim, ja izraidīšana nevarētu notikt neizraidīšanas principa vai Direktīvas 2008/115 5. pantā minēto interešu dēļ. Tādā gadījumā saskaņā ar minētās direktīvas 15. pantu attiecīgā persona būtu uzreiz jāatbrīvo. Tālab, pirms trešās valsts valstspiederīgais tiek aizturēts izraidīšanas nolūkā, būtu jāpārbauda vai izraidīšana ir atļauta.

23. Iesniedzējtiesa tātad lūdz Tiesu precizēt, vai ar Savienības tiesībām tai ir noteikts pienākums vērtēt neizraidīšanas principu un Direktīvas 2008/115 5. pantā minētās intereses.

24. Šajā ziņā iesniedzējtiesa norāda, ka ar minētās direktīvas 5. pantu, kā tas interpretēts Tiesas judikatūrā [7], visām valsts kompetentajām iestādēm ir noteikts pienākums ievērot neizraidīšanas principu visos atgriešanas procedūras posmos. Trešās valsts valstspiederīgā aizturēšana izraidīšanas nolūkā esot minētās direktīvas īstenošana un esot "atgriešanas procedūras posms".

[6] *Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State* (Valsts padomes Administratīvo lietu nodaļa) 2015. gada 12. jūnija spriedums Nr. 201306899/1/V2 (NL:RVS:2015:1995).

[7] Iesniedzējtiesa atsaucas it īpaši uz spriedumu, 2024. gada 17. oktobris, *Ararat* (C-156/23, turpmāk tekstā – "spriedums *Ararat*", EU:C:2024:892, 35. punkts).

25. Turklāt no Direktīvas 2008/115 9. panta 1. punkta a) apakšpunkta, kā arī no Tiesas judikatūras [8] izrietot, ka atgriešanas lēmums var līdzāspastāvēt ar atgriešanas atlikšanu tādā ziņā, ka tāda atgriešanas lēmuma pastāvēšana, kas pieņemts agrāk un kas, iespējams, kļuvis galīgs, neliedz pārbaudīt atgriešanas saderību ar neatgriešanas principu, izpildot šo lēmumu.

26. Iesniedzējtiesa piebilst, ka Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – "Harta") 47. pantā nostiprinātās tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību, kas konkretizētas Direktīvas 2008/115 13. panta 1. un 2. punktā, nosaka, ka tiesai, kurai ir jāpārbauda, vai ir ievēroti trešās valsts valstspiederīgā, kurš dalībvalstī uzturas nelikumīgi, aizturēšanas izraidīšanas nolūkā likumības nosacījumi, izpildot atgriešanas lēmumu, ir jāvar pārbaudīt, vai neizraidīšanas princips un Direktīvas 2008/115 5. pantā minētās intereses liedz šo izraidīšanu. Šāda pieeja esot vēl jo vairāk nepieciešama, ja nav cita efektīva tiesību aizsardzības līdzekļa.

27. Šādos apstākļos *rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond* (Hāgas tiesa, tiesas sēžu vieta Rūrmondā) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai Direktīvas 2008/115 5. pants, 13. panta 1. un 2. punkts, kā arī 15. pants kopsakarā ar [Hartas] 6. pantu, 19. panta 2. punktu un 47. pantu ir jāinterpretē tādējādi, ka tiesu iestādei, pārbaudot, vai ir ievēroti no Savienības tiesībām izrietošie trešās valsts valstspiederīgā aizturēšanas likumības nosacījumi, vajadzības gadījumā pēc savas ierosmes ir jāpārliecinās, ka neizraidīšanas princips neliedz izpildīt agrāk pieņemtu atgriešanas lēmumu, kura izpildei trešās valsts valstspiederīgais tika aizturēts?

2) Vai Direktīvas 2008/115 5. pants, 13. panta 1. un 2. punkts, kā arī 15. pants kopsakarā ar [Hartas] 6. un 7. pantu, 24. panta 2. punktu un 47. pantu ir jāinterpretē tādējādi, ka tiesu iestādei, pārbaudot, vai ir ievēroti no Savienības tiesībām izrietošie trešās valsts valstspiederīgā aizturēšanas likumības nosacījumi, vajadzības gadījumā pēc savas ierosmes ir jāpārliecinās, ka Direktīvas 2008/115 5. pantā minētās intereses neliedz izpildīt agrāk pieņemtu atgriešanas lēmumu, kura izpildei trešās valsts valstspiederīgais tika aizturēts?"

28. Iesniedzējtiesa lūdza šim lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu piemērot Tiesas Reglamenta 107. pantā paredzēto steidzamības prejudiciāla nolēmuma tiesvedību.

29. Ar 2025. gada 21. maija lēmumu Tiesa nolēma šo lūgumu apmierināt.

30. Rakstveida apsvērumus iesniedza Nīderlandes valdība, GB un Eiropas Komisija. Šie paši lietas dalībnieki sniedza arī mutvārdu apsvērumus tiesas sēdē, kas notika 2025. gada 1. jūlijā.

[8] Iesniedzējtiesa atsaucas uz spriedumiem, 2021. gada 3. jūnijs, *Westerwaldkreis* (C-546/19, turpmāk tekstā – "spriedums *Westerwaldkreis*", EU:C:2021:432); 2022. gada 22. novembris, *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid* (Izraidīšana – Medicīniskās kaņepes) (C-69/21, turpmāk tekstā – "spriedums "Izraidīšana – Medicīniskās kaņepes"", EU:C:2022:913), un *Ararat*.

Juridiskā analīze

Ievada apsvērumi

31. Direktīvas 2008/115 mērķis, kā izriet no tās 2. un 11. apsvēruma, ir ieviest efektīvu izraidīšanas un atgriešanas politiku, kas balstīta uz kopīgām tiesību normām un tiesiskām garantijām, lai attiecīgo personu atgriešana notiktu humānā veidā un pilnībā ievērojot viņu pamattiesības un cieņu [9].

32. Tā kā uz tādu trešās valsts valstspiederīgo kā valstspiederīgais pamatlietā attiecas šīs direktīvas piemērošanas joma, viņam principā ir piemērojami tajā paredzētie kopīgie standarti un procedūras viņa atgriešanas nolūkā, kamēr vien viņa uzturēšanās attiecīgajā gadījumā nav kļuvusi likumīga [10]. Šajā ziņā atgādinu, ka tad, ja ir izdots rīkojums par tāda trešās valsts valstspiederīgā, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, aizturēšanu izraidīšanas nolūkā, aizturēšanas mērķis ir tikai nodrošināt atgriešanas procedūras efektivitāti [11].

33. Tā kā jebkāda trešās valsts valstspiederīgā aizturēšana ir būtiska iejaukšanās Hartas 6. pantā nostiprinātajās tiesībās uz brīvību, Tiesa ir precizējusi, ka kompetentajām valsts iestādēm atzītās pilnvaras aizturēt trešo valstu valstspiederīgos ir stingri reglamentētas. Tādējādi aizturēšanas pasākums var tikt noteikts vai turpināts, tikai ievērojot vispārīgos un abstraktos noteikumus, kuros ir paredzēti tā nosacījumi un kārtība, kas tostarp ietverti Direktīvas 2008/115 15. panta 1. punktā, 2. punkta otrajā daļā un 4.–6. punktā [12].

34. Tādējādi saskaņā ar Direktīvas 2008/115 15. panta 1. punktu brīvības atņemšana, kas ir personas aizturēšana izraidīšanas nolūkā, var tik noteikta, tikai ievērojot atsevišķus materiāltiesiskos nosacījumus, kuri attiecas uz citu pasākumu, kas ir mazāk apgrūtinoši par aizturēšanu, neesamību, kā arī uz gadījumu, kad pastāv risks, ka šo izraidīšanu apdraud attiecīgās personas rīcība. Turklāt aizturēšanai ir jābūt iespējami īsai un tai jāturpinās tikai tik ilgi, kamēr veic izraidīšanas pasākumus, un tā jāizpilda ar pienācīgu rūpību. Saskaņā ar šīs tiesību normas 3. un 4. punktu šādu brīvības atņemšanu pārskata ar pamatotu regularitāti un to pārtrauc, ja izrādās, ka izraidīšanai vairs nav pamatota iemesla, kas jāsaprot tā, ka ir jāpastāv faktiski pamatotam iemeslam uzskatīt, ka, ņemot vērā šīs direktīvas 15. panta 5. un 6. punktā noteiktos maksimālos brīvības atņemšanas termiņus, kas jāievēro visām dalībvalstīm, var notikt sekmīga izraidīšana [13].

[9] Skat. spriedumus, 2014. gada 5. jūnijs, *Mahdi* (C-146/14 PPU, turpmāk tekstā – "spriedums *Mahdi*", EU:C:2014:1320, 38. punkts), 2018. gada 19. jūnijs, *Gnandi* (C-181/16, turpmāk tekstā – "spriedums *Gnandi*", EU:C:2018:465, 48. punkts) un "Izraidīšana – Medicīniskās kaņepes" (88. punkts).

[10] Skat. spriedumu *Ararat* (33. punkts un tajā minētā judikatūra).

[11] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2022. gada 6. oktobris, *Politsei- ja Piirivalveamet* (Aizturēšana – Noziedzīga nodarījuma izdarīšanas risks) (C-241/21, EU:C:2022:753, 31. un 32. punkts un tajos minētā judikatūra), un 2022. gada 8. novembris, *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid* (Aizturēšanas pārbaude pēc savas ierosmes) (C-704/20 un C-39/21, turpmāk tekstā – "spriedums "Aizturēšanas pārbaude pēc savas ierosmes"", EU:C:2022:858, 74. punkts).

[12] Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2022. gada 10. marts, *Landkreis Gifhorn* (C-519/20, EU:C:2022:178, 62. punkts); "Aizturēšanas pārbaude pēc savas ierosmes" (72., 73., 75.–77. punkts un tajos minētā judikatūra), un 2024. gada 4. oktobris, *Bouskoura* (C-387/24 PPU, EU:C:2024:868, 41.–45. punkts).

[13] Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2011. gada 28. aprīlis, *El Dridi* (C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, 40. punkts) un *Mahdi* (60. punkts), kurā Tiesa atsaucas uz 2009. gada 30. novembra spriedumu, *Kadzoev* (C-357/09 PPU, EU:C:2009:741, 65. punkts).

35. Ja izrādās, ka materiāltiesiskie nosacījumi, kas pamatojuši sākotnējo lēmumu par attiecīgā valstspiederīgā aizturēšanu, nav bijuši vai vairs netiek izpildīti vai ka ir sasniegts maksimālais aizturēšanas ilgums, attiecīgā persona, kā to turklāt skaidri norāda Savienības likumdevējs minētās direktīvas 15. panta 2. punkta ceturtajā daļā un 4. punktā, ir nekavējoties jāatbrīvo [14].

36. Runājot par aizturētu trešo valstu valstspiederīgo efektīvu tiesību aizsardzību tiesā, Savienības kopējie standarti tiesību aizsardzības jomā ir ietverti Direktīvas 2008/115 15. panta 2. punkta trešajā daļā. Atbilstoši šai tiesību normai, kura aplūkojamajā jomā materializē Hartas 47. pantā garantētās tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā, katrai dalībvalstij gadījumā, kad aizturēšanu uzdod īstenot administratīva iestāde, ir jāparedz šīs aizturēšanas likumības "paātrināta" pārbaude tiesā vai nu pēc savas ierosmes, vai pēc attiecīgās personas lūguma [15].

37. Šajā lietā, ņemot vērā lietas materiālus, rodas jautājums konkrētāk par to, vai tiesa, kurai jāpārbauda, vai ir likumīga trešās valsts valstspiederīgā, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, aizturēšana izraidīšanas nolūkā, izpildot atgriešanas lēmumu, kas kļuvis galīgs, var izvērtēt vai tai ir jāizvērtē, vai, pirmkārt, neizraidīšanas princips, kā arī, otrkārt, Direktīvas 2008/115 5. pantā minētās intereses un konkrētāk bērna labākās intereses un ģimenes dzīve liedz veikt šo izraidīšanu, ja administratīva iestāde galīgo atgriešanas lēmumu attiecībā uz šo valstspiederīgo ir pieņēmusi un izdevusi rīkojumu par aizturēšanu, pirms tam neņemot vērā šo principu un šīs intereses. Abus iesniedzējtiesas uzdotos prejudiciālos jautājumus es secīgi izskatīšu šādā kārtībā.

Par pirmo jautājumu

38. Ar pirmo prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai Direktīvas 2008/115 5. pants un 15. pants [16] kopsakarā ar Hartas 6. pantu, 19. panta 2. punktu un 47. pantu jāinterpretē tādējādi, ka tiesu iestādei, kam jāpārbauda, vai ir likumīga trešās valsts valstspiederīgā, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, aizturēšana izraidīšanas nolūkā, izpildot atgriešanas lēmumu, kas kļuvis galīgs, attiecīgā gadījumā pēc savas ierosmes ir jāpārliecinās, ka šī izraidīšana nav pretrunā neizraidīšanas principam, ja šis princips iepriekš nav ticis ņemts vērā.

39. Vispirms jāatgādina, ka neizraidīšanas princips ir pamatprincips, kas nostiprināts Hartas 19. panta 2. punktā, atbilstoši kuram "nevienu nedrīkst pārvietot, izraidīt vai izdot kādai valstij, ja ir liela iespējamība, ka attiecīgo personu tur sodīs ar nāvi, spīdzinās vai citādi necilvēcīgi vai pazemojoši pret viņu izturēsies vai sodīs". Šis princips ir arī saistīts ar Hartas 18. pantu par patvēruma tiesībām, kā arī ar Hartas 4. pantu par spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodu aizliegumu, un tam piemīt absolūts raksturs [17].

[14] Skat. spriedumus, 2009. gada 30. novembris, *Kadzoev* (C-357/09 PPU, EU:C:2009:741, 60. punkts); "Aizturēšanas pārbaude pēc savas ierosmes" (79. punkts), un 2024. gada 4. oktobris, *Bouskoura* (C-387/24 PPU, EU:C:2024:868, 44. punkts).

[15] Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2020. gada 14. maijs, *Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság* (C-924/19 PPU un C-925/19 PPU, turpmāk tekstā – "spriedums *Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság*", EU:C:2020:367, 289. punkts) un "Aizturēšanas pārbaude pēc savas ierosmes" (81.–83. punkts un tajos minētā judikatūra).

[16] Direktīvas 2008/115 13. pantā "Tiesiskās aizsardzības līdzekļi" ir noteiktas konkrētas tiesības uz tiesību aizsardzību tiesā, lai pārsūdzētu ar atgriešanu saistītos lēmumus, kas minēti šīs direktīvas 12. panta 1. punktā. Pēdējā minētajā tiesību normā ir norādīti tikai atgriešanas lēmumi, lēmumi par ieceļošanas aizliegumu, kā arī lēmumi par izraidīšanu. Tātad minētās direktīvas 13. pants neattiecas uz lēmumu par aizturēšanu.

[17] Šajā nozīmē skat. spriedumus "Izraidīšana – Medicīniskās kaņepes" (57. punkts); 2023. gada 6. jūlijs, *Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl* (Bēglis, kas izdarījis smagu noziegumu) (C-663/21, EU:C:2023:540, 36. punkts) un *Ararat* (35., 36., 49. un 50. punkts).

40. Direktīvā 2008/115 neizraidīšanas princips ir konkrēti paredzēts šīs direktīvas 5. panta pēdējā daļā, kurā noteikts, ka, īstenojot šo direktīvu, dalībvalstīm ir jāievēro neizraidīšanas princips [18].

41. Turpinājumā ir jānorāda, ka no Tiesas pastāvīgās judikatūras izriet, ka, ņemot vērā tā mērķi, Direktīvas 2008/115 5. pantu nevar interpretēt šauri. Turklāt tam ir tieša iedarbība un uz to tātad var atsaukties privātpersona, un to var piemērot dalībvalstu administratīvās iestādes, kā arī tiesas [19].

42. Visbeidzot, runājot par sekām, kas jāsecina no neizraidīšanas principa, kurš minēts Direktīvas 2008/115 5. pantā, jānorāda, ka Tiesa vairākkārt ir atzinusi, ka šis princips sistemātiski nav pretrunā atgriešanas lēmuma pieņemšanai un iespējama lēmuma par izraidīšanu pieņemšanai attiecībā uz trešās valsts valstspiederīgo, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi [20], bet pamato *tikai* šī valstspiederīgā *izraidīšanas atlikšanu*, izpildot atgriešanas lēmumu, kā to paredz Direktīvas 2008/115 9. panta 1. punkta a) apakšpunkts [21].

43. Tiesa tomēr ir arī norādījusi, ka tad, ja kompetentā valsts iestāde ir iecerējusi pieņemt atgriešanas lēmumu, tai it īpaši jāraugās, lai tiktu ievērots neizraidīšanas princips [22]. Šajā ziņā Tiesai ir nācies precizēt, ka Direktīvas 2008/115 5. pantā ir noteikts, ka valsts kompetentajai iestādei *visos atgriešanas procedūras posmos* ir jāievēro neizraidīšanas princips, jo šī tiesību norma *ir pretrunā* tam, ka attiecībā uz trešās valsts valstspiederīgo tiek pieņemts *atgriešanas lēmums*, ja ir pierādīts, ka viņa *izraidīšana* uz paredzēto galamērķa valsti saskaņā ar neizraidīšanas principu *ir izslēgta uz nenoteiktu laiku* [23].

44. Nesenāk Tiesa ir atkārtoti norādījusi, ka neizraidīšanas princips ir jāievēro *pirms* atgriešanas lēmuma *izpildes*. Gadījumā, ja kompetentā valsts iestāde nonāktu pie secinājuma, ka attiecīgā trešās valsts valstspiederīgā izraidīšana rada viņam nopietnu risku tikt pakļautam nāvessodam, spīdzināšanai vai necilvēcīgai vai pazemojošai attieksmei vai sodiem, tai saskaņā ar Direktīvas 2008/115 9. panta 1. punkta a) apakšpunktu ir *jāatliek šī izraidīšana tik ilgi, kamēr šāds risks turpina pastāvēt*. Tiesa ir piebildusi, ka šis princips jāņem vērā *līdz šī lēmuma izpildes pārbaudes tiesā brīdim* [24].

45. Lai to izdarītu, dalībvalstīm ir jāļauj attiecīgajām personām atsaukties uz visām *apstākļu izmaiņām, kas notikušas pēc atgriešanas lēmuma pieņemšanas* un kas varētu *būtiski ietekmēt* viņu situācijas vērtējumu, ņemot vērā it īpaši Direktīvas 2008/115 5. pantu [25].

[18] Neizraidīšanas princips ir minēts arī Direktīvas 2008/115 9. panta 1. punkta a) apakšpunktā, atbilstoši kuram dalībvalstīm jāatliek izraidīšana, ja ar izraidīšanu tiktu pārkāpts neizraidīšanas princips.

[19] Šajā nozīmē skat. spriedumus "Izraidīšana – Medicīniskās kaņepes" (55. punkts) un *Ararat* (35. punkts un tajā minētā judikatūra).

[20] Skat. spriedumu *Gnandi* (59.–67. punkts).

[21] Skat. spriedumu *Westerwaldkreis* (58. un 59. punkts), kurā Tiesa atsaucas uz ģenerāladvokāta P. Pikamēes [*P. Pikamäe*] secinājumiem lietā *Westerwaldkreis* (C-546/19, EU:C:2021:105, 87. punkts).

[22] Skat. spriedumus, 2014. gada 11. decembris, *Boudjlida* (C-249/13, EU:C:2014:2431, 48. un 49. punkts), un *Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság* (118. punkts un tajā minētā judikatūra).

[23] Šajā nozīmē skat. spriedumu "Izraidīšana – Medicīniskās kaņepes" (55., 56. un 59. punkts). Tiesa būtībā uzskatīja, ka tas tā ir it īpaši gadījumā, ja valstspiederīgā veselības stāvoklis ir īpaši smags un ja atgriešana pati par sevi var attiecīgajai personai izraisīt faktisku necilvēcīgas vai pazemojošas attieksmes risku Hartas 4. panta izpratnē. Tā tomēr piebilda, ka Hartas 7. pants nevar dalībvalstij uzlikt pienākumu atturēties pieņemt atgriešanas lēmumu vai izraidīšanas pasākumu attiecībā uz šo valstspiederīgo tikai tādēļ, ka pastāv risks, ka viņa veselības stāvoklis galamērķa valstī var pasliktināties, ja šie nosacījumi nav izpildīti (60.–71., 101. un 102. punkts). Skat. arī 2023. gada 6. jūlija spriedumu *Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl* (Bēglis, kas izdarījis smagu noziegumu) (C-663/21, EU:C:2023:540, 36. un 52. punkts), no kura izriet, ka attiecīgajam valstspiederīgajam, atgriežoties savā izcelsmes valstī, draudētu spīdzināšana vai nāve (21. punkts).

[24] Šajā nozīmē skat. spriedumu *Ararat* (38., 39. un 46. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).

[25] Šajā nozīmē skat. spriedumus *Gnandi* (64. punkts) un *Ararat* (37. punkts).

46. Tādējādi Tiesa ir nospriedusi, ka tad, ja noteikts pagājis laika sprīdis ir izraisījis izmaiņas apstākļos, valsts iestādei pirms atgriešanas lēmuma izpildes ir jāveic *atjaunināts novērtējums* par riskiem trešās valsts valstspiederīgajam, ka pret viņu varētu tikt īstenota attieksme, kas absolūtā veidā ir aizliegta ar Hartas 4. pantu un 19. panta 2. punktu. Šādam novērtējumam, *kam ir jābūt atsevišķam un neatkarīgam no šī atgriešanas lēmuma pieņemšanas brīdī veiktā novērtējuma*, ir jāļauj valsts iestādei, *ņemot vērā jebkādas notikušās apstākļu izmaiņas, kā arī visus jaunos pierādījumus, ko attiecīgā gadījumā* šis trešās valsts valstspiederīgais *ir iesniedzis*, *pārliecināties*, ka nepastāv *nopietni un pierādīti iemesli* uzskatīt, ka minētais valstspiederīgais, atgriežoties trešā valstī, tiks pakļauts reālam riskam, ka viņam šajā valstī tiks piemērots nāvessods, spīdzināšana vai necilvēcīga vai pazemojoša attieksme. Proti, šāds atjaunināts novērtējums ir vienīgais līdzeklis, kā šī iestāde var pārliecināties, vai izraidīšana atbilst prasītajiem juridiskajiem nosacījumiem, it īpaši Direktīvas 2008/115 5. pantā noteiktajām prasībām [26].

47. Turklāt, lemjot par pienākumu pārbaudīt pēc savas ierosmes pamatu, kas balstīts uz Savienības tiesību pārkāpumu, kad *tiesu iestāde pārbauda administratīvas iestādes uzdota aizturēšanas pasākuma likumības nosacījumus*, Tiesa ir uzskatījusi, ka tiesai ir jābūt iespējai *lemt par visiem faktiskajiem un juridiskajiem elementiem*, kas ir būtiski šīs likumības pārbaudei, un tai ir jāvar ņemt vērā faktiskos apstākļus un pierādījumus, kurus iesniegusi administratīvā iestāde, kas ir izdevusi sākotnējo aizturēšanas rīkojumu, kā arī pierādījumus un apsvērumus, ko tai varētu būt iesniegusi attiecīgā persona. Turklāt tai ir jāvar izpētīt jebkādus citus apstākļus, kas ir būtiski lēmuma pieņemšanai, gadījumā, ja tā to uzskatītu par nepieciešamu. Šim nolūkam Tiesa ir norādījusi, cik nozīmīgas ir Hartas 6. pantā garantētās tiesības uz brīvību, kā arī cik smaga iejaukšanās šajās tiesībās ir aizturēšana, un ir atsaukusies uz prasību par augsta līmeņa tiesību aizsardzību tiesā [27].

48. No visas judikatūras, kas minēta šo secinājumu 42.–44. punktā, izriet, ka ar Direktīvas 2008/115 5. pantu ir noteikts, ka dalībvalstīm jāievēro neizraidīšanas princips "visos procedūras posmos" līdz pat izraidīšanai, kas ir attiecīgās personas "fiziska izvešana no dalībvalsts" [28]. Atkarībā no katras lietas īpašajiem apstākļiem vai procedūras posma, kurā tiek izvērtēts faktisks un nopietns risks, kas liek domāt, ka trešās valsts valstspiederīgais atgriešanas gadījumā tiks pakļauts nāves sodam, spīdzināšanai vai citādai necilvēcīgai vai pazemojošai attieksmei vai sodam, neizraidīšanas princips būs pretrunā tam, ka attiecībā uz trešās valsts valstspiederīgo tiek pieņemts atgriešanas lēmums, vai attiecīgā gadījumā pamatos vienīgi atgriešanas atlikšanu, kamēr pastāv attiecīgais risks.

49. Šajā lietā nav strīda par to, ka attiecībā uz prasītāju pamatlietā 2024. gada 7. oktobrī tika pieņemts atgriešanas lēmums. Šis lēmums kļuva galīgs, un neviens no lietas materiāliem neļauj uzskatīt, ka atgriešanas lēmuma pieņemšana bija nelikumīga, ņemot vērā neizraidīšanas principu, kaut gan, tā kā prasītājs neieradās uz uzklausīšanu, šis lēmums tika pieņemts, nenovērtējot pēc būtības izraidīšanas iespējamo neatbilstību šim principam. Tātad pamatlieta attiecas uz neizraidīšanas principa ievērošanu un uz tiesas pārbaudi pēc savas ierosmes nevis atgriešanas lēmuma pieņemšanas kontekstā, bet tā izpildes kontekstā, kad atgriešanas procedūra tiek turpināta, attiecīgo valstspiederīgo aizturot.

[26] Šajā nozīmē skat. spriedumu *Ararat* (38. punkts).

[27] Šajā nozīmē skat. spriedumu "Aizturēšanas pārbaude pēc savas ierosmes" (87. un 88. punkts). Jāpiemin, ka šajā lietā Tiesa turklāt ir norādījusi, ka Savienības likumdevēja ieviestais stingrais aizturēšanas un aizturēšanas pasākuma turpināšanas regulējums rada situāciju, kas ne visos aspektos līdzinās administratīvam strīdam, kurā strīda iniciatīva un tā robežu noteikšana ir atstāta pušu ziņā (šī sprieduma 92. punkts). Skat. arī ģenerāladvokāta Ž. Rišāra Delatūra [*J. Richard de la Tour*] secinājumus lietā *Ararat* (C-156/23, EU:C:2024:413, 45. punkts).

[28] Skat. Direktīvas 2008/115 3. panta 5. punktu; skat. arī ģenerāladvokāta Ž. Rišāra Delatūra secinājumus lietā *Ararat* (C-156/23, EU:C:2024:413, 36. punkts).

50. Kā izriet no šo secinājumu 45.–47. punkta, neizraidīšanas principa pārbaudes pēc savas ierosmes pienākums ir atzīts, ja valsts iestāde ir iecerējusi pieņemt atgriešanas lēmumu vai pirms atgriešanas lēmuma izpildes, it īpaši gadījumā, ja pēc minētā atgriešanas lēmuma pieņemšanas apstākļi ir mainījušies tādā veidā, ka šīs izmaiņas var būtiski ietekmēt attiecīgā valstspiederīgā situācijas vērtējumu, kā arī ja tiesu iestāde pārbauda administratīvas iestādes uzdota aizturēšanas pasākuma likumības nosacījumus, īstenojot atgriešanas procedūru.

51. Tā tas ir arī atgriešanas procedūras posmā, kad tiesu iestāde pārbauda, vai ir likumīga trešās valsts valstspiederīgā, kurš dalībvalstī uzturas nelikumīgi, aizturēšana, kas uzdota šī valstspiederīgā izraidīšanas nolūkā, izpildot atgriešanas lēmumu.

52. Turklāt šajā lietā vēl bez fakta, ka neizraidīšanas principu iepriekš nepārbaudīja ne kompetentā valsts iestāde, kas bija pieņēmusi atgriešanas lēmumu, ne administratīvā iestāde, kas bija izdevusi rīkojumu veikt aizturēšanu, iesniedzējtiesa ir norādījusi, ka nav neviena cita efektīva tiesību aizsardzības līdzekļa, atbilstoši kuram valstspiederīgā atjauninātu situāciju var ņemt vērā.

53. Šādos apstākļos tas, ka GB ir atsaucies uz necilvēcīgas vai pazemojošas attieksmes risku gadījumā, ja viņš atgrieztos Alžīrijā, man liek uzskatīt, ka tiesu iestādei, kurai jāpārbauda atgriešanas lēmuma izpildes nolūkā veiktās aizturēšanas likumība, šajā procedūras posmā ir jāpārbauda, ja nepieciešams – pēc savas ierosmes, vai GB var būt pakļauts šādam riskam atgriešanas uz plānoto galamērķa valsti gadījumā.

54. Proti, Hartas 47. pantā garantētā tiesību aizsardzība tiesā nebūtu nedz efektīva, nedz pilnīga, ja valsts tiesai nebūtu pienākuma pēc savas ierosmes konstatēt neizraidīšanas principa neievērošanu, kad *tai iesniegtie lietas materiāli*, kas *papildināti vai izskaidroti sacīkstes principā balstītā procedūrā*, sliecas pierādīt, ka atgriešanas lēmums ir balstīts uz *novecojušu vērtējumu* par risku attiecīgajam trešās valsts valstspiederīgajam, ko rada ar šo principu aizliegta attieksme, ja viņam būtu jāatgriežas attiecīgajā trešā valstī [29].

55. Tomēr šķiet, ka ir būtiski precizēt, ka iestādei, kurai jāpārbauda aizturēšanas likumība, ne obligāti ir jāizvērtē tāda iepriekš pieņemta atgriešanas lēmuma likumība, kuru var būt atbilstoši pieņēmusi kompetentā valsts iestāde un kas kļuvis galīgs, ne arī jāaizstāj ar savu lēmumu pēdējās minētās iestādes lēmums [30]. Uz tiesas, kurai jāpārbauda aizturēšanas likumība, pārbaudes kārtību un apjomu principā attiecas dalībvalstu procesuālā autonomija, tāpat kā uz to valsts iestāžu noteikšanu, kurām ir kompetence izvērtēt pastāvošos riskus izraidīšanas gadījumā [31]. Nīderlandē tiesu iestāde, kurai ir kompetence pieņemt un pārbaudīt atgriešanas lēmumu, atšķiras no iestādes, kas pārbauda aizturēšanas likumību. Tādēļ pēdējai minētajai iestādei nav kompetences no jauna izskatīt vai pārbaudīt atgriešanas lēmuma likumību, un tā var tikai konstatēt šāda lēmuma esamību.

56. Tiesas sēdē Nīderlandes valdība precizēja, ka tiesai, kurai jāpārbauda aizturēšanas likumība, tostarp ir jāpārbauda, vai izraidīšanai ir pamatots iemesls saskaņā ar Direktīvas 2008/115 15. panta 4. punktu; tas nozīmē, ka ir jāpārbauda, vai iestāde, kas ir izdevusi rīkojumu par aizturēšanas pasākumu, ir "pietiekami ņēmusi vērā" neizraidīšanas principu, ir

[29] Šajā nozīmē skat. spriedumus "Aizturēšanas pārbaude pēc savas ierosmes" (88. punkts) un *Ararat* (50. punkts un tajā minētā judikatūra).

[30] Tas tā nebūtu, ja tiesu iestādei būtu ar savu lēmumu jāaizstāj tās administratīvās iestādes lēmums, kas ir izdevusi rīkojumu par aizturēšanu, vai aizturēšanas pagarināšanas gadījumā – tās iestādes lēmums, kas ir izdevusi rīkojumu par sākotnējo aizturēšanu (skat. spriedumus *Mahdi* (62. punkts) un *Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság* (293. punkts)).

[31] Skat. pēc analoģijas spriedumu *Mahdi* (50. punkts); skat. arī ģenerāladvokāta Ž. Rišāra Delatūra secinājumus apvienotajās lietās *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid* (Aizturēšanas pārbaude pēc savas ierosmes) (C-704/20 un C-39/21, EU:C:2022:489, 73.–76. punkts), kā arī lietā *Ararat* (C-156/23, EU:C:2024:413, 52. punkts).

"pareizi novērtējusi" valstspiederīgā paziņojumus šajā nolūkā vai ir piemēroti "izsvērusi šo elementu". Tomēr Nīderlandes valdība piebilda, ka šāda pārbaude ir ierobežota un ka vienīgi administratīvā iestāde, kurai ir kompetence lemt par starptautiskās aizsardzības pieteikumu, var veikt attiecīgā valstspiederīgā situācijas pilnīgu pārbaudi, tostarp ņemot vērā neizraidīšanas principu. Tādējādi, ja šī administratīvā iestāde nav veikusi šādu pārbaudi, arī tiesai nav pienākuma pirmajai veikt šo pārbaudi, bet gan valstspiederīgajam ir jāiesniedz jauns starptautiskās aizsardzības pieteikums. Nīderlandes valdība turklāt uzskata, ka atsevišķā un konkrētā prasība, ko var celt attiecīgais valstspiederīgais, kad izraidīšana ir paredzēta *de facto*, nodrošina pietiekamu tiesību aizsardzību tiesā.

57. Pretēji tam, ko rosina domāt Nīderlandes valdība, nevar pieprasīt, lai attiecīgais valstspiederīgais iesniedz jaunu starptautiskās aizsardzības pieteikumu, lai nodrošinātu Direktīvas 2008/115 5. pantā, lasot to kopsakarā ar Hartas 19. panta 2. punktu, paredzētā neizraidīšanas principa pilnīgu ievērošanu[32]. Tāpat no šī valstspiederīgā nevar gaidīt, lai viņš iesniedz sūdzību par "faktisku izraidīšanu", jo to var izdarīt tikai pēc tam, kad ir paziņots izraidīšanas datums un laiks, un, kā norāda iesniedzējtiesa, tas sistemātiski nenoved pie neizraidīšanas principa novērtēšanas un neļauj liegt aizturēšanu, kas varētu izrādīties nepamatota.

58. Ja tiesu iestādei ir jālemj par aizturēšanas likumību, tai ir jāatzīst tiesības veikt pilnu un pilnīgu pārbaudi šajā ziņā. Lai arī šajā posmā nav jāpārbauda tāda atgriešanas lēmuma likumība, kurš kļuvis galīgs, tiesai, kurai jāpārbauda aizturēšanas likumība, ir jāvar veikt pilnīgu un atjauninātu vērtējumu par valstspiederīgā situāciju un pastāvošajiem riskiem atgriešanas gadījumā, ņemot vērā neizraidīšanas principu, ja šis princips nav ticis ņemts vērā iepriekš. Tas tā ir vēl jo vairāk, ja pēc atgriešanas lēmuma pieņemšanas apstākļi ir mainījušies un ja šīs izmaiņas var būtiski ietekmēt attiecīgā valstspiederīgā situācijas vērtējumu, ņemot vērā neizraidīšanas principu.

59. Jāpiebilst, ka tad, ja pēc attiecīgā valstspiederīgā situācijas vērtējuma tiesu iestāde, kurai jāpārbauda aizturēšanas likumība, nonāktu pie secinājuma, ka šī valstspiederīgā izraidīšana rada nopietnu risku, ka viņš tiks pakļauts necilvēcīgai vai pazemojošai attieksmei, šai iestādei saskaņā ar Direktīvas 2008/115 9. panta 1. punkta a) apakšpunktu būtu jāatliek izraidīšana, kamēr šāds risks turpina pastāvēt, kā tas izriet no šo secinājumu 42. un 44. punktā minētās judikatūras.

60. Tomēr ne no Direktīvas 2008/115, ne no Tiesas judikatūras neizriet, ka izraidīšanas atlikšanas gadījumā trešās valsts valstspiederīgais, kurš dalībvalstī uzturas nelikumīgi, ir nekavējoties jāatbrīvo, ņemot vērā, ka izraidīšanu var atlikt tik ilgi, kamēr attiecīgais risks turpina pastāvēt. Turklāt izraidīšanas atlikšana nevar sistemātiski izraisīt aizturēšanas pasākuma nelikumību. Var gadīties arī tā, ka atkarībā no apstākļiem kompetentās iestādes plāno veikt izraidīšanu vēlākā posmā, it īpaši, ja iemesli, kuru dēļ neizraidīšanas princips liedz veikt izraidīšanu, izrādās īslaicīgi[33].

61. Tomēr jāuzsver, ka tad, ja attiecīgās personas aizturēšana tiek turpināta saskaņā ar Direktīvu 2008/115, neizraidīšanas princips tiek piemērots visā tā stingrībā, ievērojot stingrus nosacījumus un minētajā direktīvā noteiktos noteikumus un garantijas, tostarp attiecībā uz maksimālo aizturēšanas laiku, kas jāievēro visām dalībvalstīm. Jākonstatē, ka izraidīšanas atlikšana neizraidīšanas principa dēļ nav to iemeslu starpā, kuru dēļ aizturēšanu var pagarināt uz laikposmu, kas pārsniedz sešus mēnešus, atbilstoši Direktīvas 2008/115 15. panta 5. un 6. punktam.

[32] Šajā nozīmē skat. spriedumu *Ararat* (40. un 41. punkts).

[33] Piemēram, tas tā var būt savas valsts pašreizējā politiskā režīma pretinieka gadījumā, kaut arī tiek plānota šī režīma maiņa.

62. Tādēļ, ja tiesu iestāde atkarībā no konkrētajiem lietas apstākļiem un pēc attiecīgā valstspiederīgā atjauninātās situācijas vērtējuma uzskata, ka viņa izraidīšana uz iecerēto galamērķa valsti atbilstoši neizraidīšanas principam ir izslēgta uz nenoteiktu laiku tādā ziņā, ka nevar uzskatīt, ka izraidīšanas pasākumi tiek veikti, vai ka nepastāv faktiskas izredzes veikt sekmīgu izraidīšanu, ņemot vērā Direktīvā 2008/115 noteiktos maksimālos termiņus, aizturēšanai vairs nav pamatojuma un šis valstspiederīgais ir nekavējoties jāatbrīvo.

63. Tālab ierosinu Tiesai atbildēt uz pirmo prejudiciālo jautājumu, ka Direktīvas 2008/115 5. pants un 15. pants kopsakarā ar Hartas 6. pantu, 19. panta 2. punktu un 47. pantu ir jāinterpretē tādējādi, ka tiesu iestādei, kam jāpārbauda, vai ir likumīga trešās valsts valstspiederīgā, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, aizturēšana izraidīšanas nolūkā, izpildot atgriešanas lēmumu, kas kļuvis galīgs, attiecīgā gadījumā pēc savas ierosmes ir jāpārliecinās, ka šī izraidīšana nav pretrunā neizraidīšanas principam, ja šis princips iepriekš nav ticis ņemts vērā, un vēl jo vairāk tad, ja pēc atgriešanas lēmuma pieņemšanas apstākļi ir mainījušies un ja šīs izmaiņas var būtiski ietekmēt attiecīgā valstspiederīgā situācijas vērtējumu, ņemot vērā neizraidīšanas principu.

Par otro jautājumu

64. Ar otro prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai Direktīvas 2008/115 5. pants un 15. pants [34] kopsakarā ar Hartas 6. pantu, 7. pantu, 24. panta 2. punktu un 47. pantu ir jāinterpretē tādējādi, ka tiesu iestādei, kam jāpārbauda, vai ir likumīga trešās valsts valstspiederīgā, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, aizturēšana izraidīšanas nolūkā, izpildot atgriešanas lēmumu, kas kļuvis galīgs, attiecīgā gadījumā pēc savas ierosmes ir jāpārliecinās, ka šī izraidīšana nav pretrunā ģimenes dzīvei un bērna labākajām interesēm, kas minētas Direktīvas 2008/115 5. pantā, ja tās iepriekš nav tikušas ņemtas vērā iepriekš.

65. Atgādinu, ka, īstenojot Direktīvu 2008/115, tostarp tad, kad dalībvalstis plāno pieņemt atgriešanas lēmumu vai noteikt izraidīšanas pasākumu attiecībā uz trešās valsts valstspiederīgo, kurš dalībvalstī uzturas nelikumīgi, tām ir jāievēro pamattiesības, kas šim valstspiederīgajam ir atzītas Hartā.

66. Tas it īpaši attiecas uz Hartas 7. pantā garantētajām tiesībām uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, uz ko var atsaukties trešās valsts valstspiederīgais, kurš dalībvalstī uzturas nelikumīgi un kurš ir nepilngadīga bērna tēvs, un kas jālasa kopsakarā ar Hartas 24. panta 2. punktu, kurā paredzēts nodrošināt, lai visās darbībās, kas attiecas uz bērniem, pirmkārt būtu ņemtas vērā bērna intereses neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts iestādes vai privātas iestādes [35]. Tomēr – pretēji Hartas 4. pantā nostiprinātajai aizsardzībai pret jebkādu necilvēcīgu un pazemojošu attieksmi – Hartas 7. un 24. pantā garantētajām tiesībām nav absolūta rakstura [36].

67. Turklāt no Direktīvas 2008/115 5. panta a) un b) apakšpunkta izriet, ka dalībvalstīm ir noteikts pienākums pienācīgi ņemt vērā bērna labākās intereses un ģimenes dzīvi, īstenojot šo direktīvu. Šī tiesību norma ir vispārējs noteikums, ko nevar interpretēt šauri, un ar to Hartas 7. un 24. pantā

[34] Kā norādīts šo secinājumu 16. zemsvītras piezīmē, Direktīvas 2008/115 13. pants neattiecas uz jautājumiem par aizturēšanas likumību pamatlietā.

[35] Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2021. gada 14. janvāris, *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid* (Nepavadīta nepilngadīgā atgriešana) (C-441/19, EU:C:2021:9, 45. punkts), un 2021. gada 11. marts, *État belge* (Nepilngadīgās personas vecāka atgriešana) (C-112/20, turpmāk tekstā – "spriedums "Nepilngadīgas personas vecāka atgriešana"", EU:C:2021:197, 36. un 41. punkts).

[36] Skat. spriedumu, 2022. gada 22. februāris, Ģenerālkomisārs bēgļu un bezvalstnieku jautājumos (Ģimenes vienotība – Jau piešķirta aizsardzība) (C-483/20, EU:C:2022:103, 36. punkts).

minētais pienākums ir attiecināts uz minētās direktīvas jomu. Tādējādi Tiesa ir nospriedusi, ka kopsakarā ar Hartas 24. pantu Direktīvas 2008/115 5. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka dalībvalstīm ir pienākums pienācīgi ņemt vērā bērna labākās intereses *visos procedūras posmos*, pirms tiek pieņemti tādi lēmumi kā atgriešanas lēmums, ko attiecīgā gadījumā papildina iebraukšanas aizliegums, kas rada nopietnas sekas šim nepilngadīgajam, pat ja šī lēmuma adresāts ir nevis nepilngadīgā persona, bet viens no tās vecākiem [37]. Tiesa ir piebildusi, ka tas tā ir arī izraidīšanas pasākuma gadījumā, kuru nevar noteikt, ja ar to netiek ņemta vērā attiecīgā valstspiederīgā ģimenes dzīve un tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību [38].

68. No šīs judikatūras izriet, pirmkārt, ka ar Direktīvas 2008/115 5. pantu netiek pieļauts, ka atgriešanas lēmums attiecībā uz trešās valsts valstspiederīgo tiek pieņemts, ja iepriekš nav ņemta vērā viņa ģimenes dzīve un viņa nepilngadīgā bērna labākās intereses, un, otrkārt, ka ar bērna labākajām interesēm saistītie apsvērumi var izraisīt to, ka tiesu iestāde atturas no izraidīšanas veikšanas.

69. Tādēļ manā ieskatā ar bērna labākajām interesēm saistītos apsvērumus ir jāvar ņemt vērā posmā, kad tiek pārbaudīta aizturēšanas pasākuma, kuru uzdots īstenot nolūkā veikt izraidīšanu, likumība, ja atgriešanas procedūras laikā šīs intereses iepriekš nav vērtētas un ja nav neviena cita efektīva tiesību aizsardzības līdzekļa.

70. Jāpiebilst, ka Tiesai ir bijusi iespēja precizēt atsevišķus būtiskus elementus, kuri ir jāņem vērā, lai novērtētu risku, ka attiecīgajam bērnam būtu jāizbrauc no Savienības teritorijas, ja viņa vecākam, kas ir trešās valsts valstspiederīgais, tiktu piemērota atgriešana. Vērā jāņem arī jautājums par to, kurš vecāks ir uzņēmies faktisko aizgādību pār bērnu un vai pastāv faktiskas atkarības attiecības starp bērnu un vecāku, kas ir trešās valsts valstspiederīgais, kā arī tas, vai juridisko, ekonomisko vai emocionālo slogu uzņemas vecāks, kas ir trešās valsts valstspiederīgais, un apstāklis, ka bērna otrs vecāks ir faktiski spējīgs – un gatavs – viens pats uzņemties ikdienas un faktisko aizgādību pār bērnu. Šādiem konstatējumiem ir jābūt balstītiem uz visu lietas apstākļu ņemšanu vērā, īpaši bērna vecumu, viņa fizisko un emocionālo attīstību, viņa emocionālās saiknes līmeni gan ar vecāku, kas ir Savienības pilsonis, gan ar vecāku, kas ir trešās valsts valstspiederīgais, kā arī risku, ka viņa nošķiršana no pēdējā minētā vecāka varētu ietekmēt šī bērna emocionālo līdzsvaru. Tiesa tomēr ir piebildusi, ka vienīgi ar ekonomiskiem iemesliem vai ar vēlmi saglabāt ģimenes vienotību Savienības teritorijā nepietiek, tāpat kā nepietiek ar ģimenes saišu pastāvēšanu, vai tās būtu bioloģiskas vai juridiskas [39].

71. Turklāt Tiesa jau ir atzinusi, ka ieinteresētajai personai ir pienākums lojāli sadarboties ar kompetento valsts iestādi, kas tai liek ar šo iestādi sadarboties, lai sniegtu visu atbilstošo informāciju par savu personīgo un ģimenes situāciju, kā arī attiecīgā gadījumā nekavējoties

[37] Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2018. gada 8. maijs, K.A. u.c. (Ģimenes atkalapvienošanās Beļģijā) (C-82/16, turpmāk tekstā – "spriedums "Ģimenes atkalapvienošanās Beļģijā"", EU:C:2018:308, 104. punkts); 2021. gada 14. janvāris, *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid* (Nepavadīta nepilngadīgā atgriešana) (C-441/19, EU:C:2021:9, 44. punkts); "Nepilngadīgas personas vecāka atgriešana" (31.–43. punkts), un 2023. gada 27. aprīlis, M.D. (Aizliegums ieceļot Ungārijā) (C-528/21, EU:C:2023:341, 89.–91. punkts).

[38] Šajā nozīmē skat. spriedumu "Izraidīšana – Medicīniskās kaņepes" (91. un 92. punkts).

[39] Šajā nozīmē skat. spriedumus "Ģimenes atkalapvienošanās Beļģijā" (70.–75. punkts un tajos minētā judikatūra) un "Nepilngadīgas personas vecāka atgriešana" (26. un 27. punkts un tajos minētā judikatūra).

informēt minēto iestādi par visām svarīgajām izmaiņām tās ģimenes dzīvē. Trešās valsts valstspiederīgā tiesības uz to, lai tiktu ņemtas vērā izmaiņas viņa ģimenes situācijā, nevar tikt izmantotas, lai nebeidzami atsāktu vai pagarinātu administratīvo procedūru [40].

72. Šajā lietā no lietas materiāliem izriet, ka bērns, par kuru trešās valsts valstspiederīgais apgalvo esam tā tēvs, piedzima 2024. gada 18. septembrī, ka trešās valsts valstspiederīgais iesniedza starptautiskās aizsardzības pieteikumu 2024. gada 11. septembrī un neieradās uz tiesas sēdi par šī pieteikuma pamatojumu. Atgriešanas lēmums tika pieņemts 2024. gada 7. oktobrī, un minētais valstspiederīgais nav cēlis prasību par šo lēmumu.

73. Tātad tas, ka kompetentā valsts iestāde, kura pieņēma atgriešanas lēmumu, nav varējusi pievērsties jautājumam par bērna labākajām interesēm vai attiecīgā valstspiederīgā ģimenes dzīvi, izriet nevis no izmaiņām faktiskajos apstākļos, jo bērns piedzima pirms atgriešanas lēmuma pieņemšanas, bet gan no tā, ka šis valstspiederīgais neieradās uz tiesas sēdi par viņa starptautiskās aizsardzības pieteikuma pamatojumu un necēla prasību par atgriešanas lēmumu. Vienīgi atsaukšanās vēlākā procedūras posmā uz iepriekš pastāvošiem faktiem pati par sevi nevar būt apstākļu izmaiņas.

74. No iepriekš minētā izriet, ka tad, ja vien nevar uzskatīt, ka attiecīgais valstspiederīgais nav izpildījis savu lojālas sadarbības pienākumu, kas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai, ņemot vērā lietas apstākļus, uzskatu, paturot prātā nozīmi, kas Savienības tiesībās piešķirta bērnu labāko interešu ņemšanai vērā, ka valstspiederīgā bērna labākās intereses un ģimenes dzīvi ir jāvar izvērtēt, pirms tiek veikta šī valstspiederīgā izraidīšana. Tiesai, kurai jāpārbauda aizturēšanas likumība, ir jāvar izvērtēt, vai šīs intereses nav pretrunā šai izraidīšanai.

75. Tamdēļ iesniedzējtiesai it īpaši būs jāpārbauda pierādījumi tam, ka attiecīgais valstspiederīgais ir tēvs bērnam, ar kuru pastāv atkarības attiecības tādā ziņā, ka šo attiecību dēļ bērns būtu spiests pavadīt attiecīgo trešās valsts valstspiederīgo un pamest Savienības teritoriju, un tai būs jāņem vērā fakts, ka bērnam jau ir viens vecāks, kam ir izsniegta uzturēšanās atļauja Savienības dalībvalstī [41]. Attiecīgā gadījumā varētu izrādīties, ka izraidīšana ir jāatliek, lai izvairītos no situācijas, kas var skart bērna pamattiesības, vai pat ka attiecīgais valstspiederīgais ir jāatbrīvo.

76. Tālab ierosinu Tiesai uz otro prejudiciālo jautājumu atbildēt, ka Direktīvas 2008/115 5. pants un 15. pants kopsakarā ar Hartas 6. pantu, 7. pantu, 24. panta 2. punktu un 47. pantu ir jāinterpretē tādējādi, ka tiesu iestādei, kam jāpārbauda, vai ir likumīga trešās valsts valstspiederīgā, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, aizturēšana izraidīšanas nolūkā, izpildot atgriešanas lēmumu, kas kļuvis galīgs, attiecīgā gadījumā pēc savas ierosmes ir jāpārliecinās, ka šī izraidīšana nav pretrunā ģimenes dzīvei un bērna labākajām interesēm, kas minētas Direktīvas 2008/115 5. pantā, ja tās iepriekš nav tikušas ņemtas vērā un ja vien nevar uzskatīt, ka attiecīgais valstspiederīgais nav izpildījis savu lojālas sadarbības pienākumu; tas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai, ņemot vērā lietas apstākļus.

[40] Šajā nozīmē skat. spriedumu "Ģimenes atkalapvienošanās Beļģijā" (103. un 105. punkts). Ņemot vērā minētās lietas īpašos apstākļus, Tiesa atzina, ka tad, ja par trešās valsts valstspiederīgo jau ir ticis pieņemts atgriešanas lēmums un ciktāl šīs pirmās procedūras norisē viņš ir varējis norādīt savas ģimenes dzīves faktus, kas tajā laikā jau pastāvējuši un kas pamato viņa uzturēšanās pieteikumu ģimenes atkalapvienošanās nolūkā, kompetentajai valsts iestādei nebūtu jāpārmet, ka tā vēlāk ierosinātajā atgriešanas procedūrā neņem vērā šos faktus, kuri ieinteresētajai personai būtu bijuši jānorāda iepriekšējā procedūras stadijā (šī sprieduma 106. un 107. punkts).

[41] Iesniedzējtiesa norāda, ka prasītājs ir paziņojis, ka viņa bijušajai dzīvesbiedrei un viņa bērnam ir uzturēšanās atļauja Francijā.

Secinājumi

77. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz *rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond* (Hāgas tiesa, tiesas sēžu vieta Rūrmondā, Nīderlande) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2008/115/EK (2008. gada 16. decembris) par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, 5. pants un 15. pants kopsakarā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 6. pantu, 19. panta 2. punktu un 47. pantu

   jāinterpretē tādējādi, ka

   tiesu iestādei, kam jāpārbauda, vai ir likumīga trešās valsts valstspiederīgā, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, aizturēšana izraidīšanas nolūkā, izpildot atgriešanas lēmumu, kas kļuvis galīgs, attiecīgā gadījumā pēc savas ierosmes ir jāpārliecinās, ka šī izraidīšana nav pretrunā neizraidīšanas principam, ja šis princips iepriekš nav ticis ņemts vērā, un vēl jo vairāk tad, ja pēc atgriešanas lēmuma pieņemšanas apstākļi ir mainījušies un šīs izmaiņas var būtiski ietekmēt attiecīgā valstspiederīgā situācijas vērtējumu, ņemot vērā neizraidīšanas principu.

2) Direktīvas 2008/115 5. pants un 15. pants kopsakarā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 6. pantu, 7. pantu, 24. panta 2. punktu un 47. pantu

   jāinterpretē tādējādi, ka

   tiesu iestādei, kam jāpārbauda, vai ir likumīga trešās valsts valstspiederīgā, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, aizturēšana izraidīšanas nolūkā, izpildot atgriešanas lēmumu, kas kļuvis galīgs, attiecīgā gadījumā pēc savas ierosmes ir jāpārliecinās, ka šī izraidīšana nav pretrunā ģimenes dzīvei un bērna labākajām interesēm, kas minētas Direktīvas 2008/115 5. pantā, ja tās iepriekš nav tikušas ņemtas vērā un ja vien nevar uzskatīt, ka attiecīgais valstspiederīgais nav izpildījis savu lojālas sadarbības pienākumu; tas jāpārbauda iesniedzējtiesai, ņemot vērā lietas apstākļus.